

1979

GILLET GAMLA HELSINGBORG har till ändamål att vårda och bevara minnen från gångna tiders Helsingborg.

GGH överlämnar till Gillets medlemmar en faksimileupplaga av STRIX Helsingborgsnummer av den 24 juli 1902.

Tidningens sista två sidors annonstext har ersatts av två sidors kommentarer av Carl-Fredrik Follin

STRIX, lat "UGGLA", skämttidning utg 1897-1924 av Albert Engström (AE), 1925 förenad med Söndags-Nisse (redaktör Hasse Z) till Söndagsnisse - STRIX. När Helsingborgsnumret av STRIX utkom 1902 var AE 33 år gammal. 1925 - 1935 var han tf professor vid Konsthögskolan, 1922 blev han en av de ardeton i Svenska Akademien, 1927 fil hedersdr vid Uppsala universitet. AE avled 1940.

På vilket sätt skaffade AE underlag för Helsingborgsnumret av STRIX? Han kontaktade hoffotograf C Dahlqvist och fick från dennes ateljé S Storg 3 fotografier av kända helsingborgare, som han sedan snabbporträtterade.

I sällskap med chefredaktören för HD Gustaf Åsbrink och redaktören vid HP (Helsingborgs-Posten Skåne-Halland) Herman Seldener besökte AE Ramlösa. Efteråt dinerade herrarna på Mollberg och direktör "Nilsson" skall vara Frans Nelson serverade ett "musserande mosel". Vid middagen försonades enligt AE de båda redaktörerna (se bild). AE hade fått ytterligare underlag för sitt kåseri. Han berättar att Hbg hade två tidningar. Det fanns även en tredje Öp Öresunds-Posten ledd av Kristina Borg.

AE besökte även Sofiero och landborgen kring Kärnan. Tårasstrappan var under byggnad. Med hjulångaren "Kronprinsessan Louise" turade AE till Helsingör (hur många gånger förtäljer han ej) och besökte Marienlysts badhotell. AE beskriver den "torrlagda" Hamnpaviljongen, som byggts i början av 1890-talet och låg där nuvarande restaurang Parapeten ligger, som blev färdig till H-55. När AE lögat sig i Öresund var han mogen att skriva och rita Hbgnumret.

Det är helt naturligt att endast enstaka notiser om staden och dess innevånare kunde komma med i det begränsade utrymmet, som stod till förfogande i anslutning till AE:s teckningar.

Nu följer några förtydliganden till AE:s text samt några personhistoriska data.

Stadens folkmängd var 31/12 1902 25.653 innev och hade under den senaste 10-årsperioden ökat med 4.500.

Det är ibland besvärligt med "utrikiska" låneord. Malthusera syftar på den praktiska rörelse som Thomas Malthus (1766-1834) förordat, som avser inskränkning av familjernas storlek. Mastodontmjölk = kvinnobrostmjolk. Megatherium = ett till jättetrögdjuren hörande släkte. Kjøkkenmødding = avskrädeshög vid boplatser från stenåldern. Aberration = avvikelser.

Gamla Kärnan - "den nya gitter jag inte teckna" skriver AE hade restaurerats och fått det yttre utseende, som den har i våra dagar 1979. AE uttrycker en stilla förhoppning, att det inte blir servering i glasverandor i Kärnan - en förhoppning som vi urhelsingborgare instämmer i.

I AE:s kåseri förekommer ofta hänsyftning till starka drycker och spritvanor. En sammanställning av antalet annonser i texten och de två avslutande annonssidorna (här utbytt mot kommentarerna) visar att spirituosaannonserna vann med 13 - 9 i antalet annonser över tobaksannonserna. Sedan 1/7 1979 är spritannonser i pressen förbjudna.

Stenbocksstatyn hade invigts 3/12 1901, ett halvt år före AE:s Hbg-besök. Den nya statyn hade väckt stor uppmärksamhet i pressen, bl a hade kung Oskar II varit missbelåten med att en inte kunglig person avbildats till häst. Konsul Nils Persson (1836-1916) utvaldes av AE att ersätta Magnus Stenbock på skulptören John Börjessons häst. NP var en av stadens stora konsulter och en framstående industriledare. Han var 1902 v ordf i stadsfullmäktige, ordf i drätselkammaren och blev ofta ansedd som kung i Hbg i konkurrens med konsul Petter Olsson (1830-1911). PO var 1902 stadsfullmäktiges ordf och även han en stor industriman. Han var även en av initiativtagarna till hamnens utbyggnad och ut-

vecklingen av stadens järnvägsförbindelser med övriga Sverige. Genom sin religiösa inställning hade PO medverkat till tilkomsten av Missionshuset i Bruksgatan år 1877.

Trapp åsyftar konsul Oscar Trapp (1847-1916), riksdagsman, initiativtagare till Oskarstrappan - Terrassen, till Hbg:s museum samt tillsammans med sin maka Gisela stordonator bl a av herrgården Fredriksdal år 1918.

Borgmästare Gustaf Höff (1849-1911) var stadens borgmästare 1899-1911 (från 1893). GH var en av initiativtagarna till stadens nya rådhus, som invigdes år 1897.

Konsul Nils Persson bodde i "Villan" vid Knutpunkten från 1884 (uppförd 1848). Konsul Petter Olsson bodde i magasinbyggnaden, Kullag 44, uppförd 1859. Konsul Oscar Trapp bodde S Storg 18 A och borgmästare Gustaf Hoff Järnvägs 27.

Oskar II:s och drottning Sofias lifmedikus, förste stadsläkaren Johan (Janne) Hafström (1838-1918) bodde i N Storg 14, där på 1880-talet stadens telefonstation låg. Det var JH som 1890 vid Hälsan lät göra de borrar, som ledde till upptäckten av Sveriges enda koksaltkälla, Sofiakällan. JH bär lifmedikusuniformen.

Generallöjtnant, friherre Gustaf Oskar Peyron (1828-1915) bodde i villan Torpet, Drottningg 35. GOP hade varit chef för lantförsvärsdepartementet 1887-1888. Liksom sonen Gustaf Fredrik Peyron (1854-1934), major vid Skånska husarregementet, var han djupt engagerad i frimurarrörelsen och initiativtagare till det nya ordenshuset Stortorget 4, där tidigare gamla högvaktén låg. GFP bodde i Drottningg 110.

Generallöjtnant Gustaf Bråkenhielm (1837-1922) var sedan 1896 chef för första arméfördelningen med stabens expeditiionslokaler i nuv Odd Fellow lokalen, Trädgårdsg 13. GB bodde i andra våningen i samma hus. År 1863-1865 hade GB tjänstgjort i fransk tjänst och bl a deltagit i mexicanska kriget. På tredje våningen i Trädgårdsg 13 bodde ägaren till fastigheten, direktör Malte Somelius (1851-1922), då v d för Sockerbruket, senare ordf. i HD:s styrelse samt mycket aktiv i stadens politiska liv och stor donator till stadens konstnärliga utsmyckning. Tiderna har förändrats. Nu har Bingo-spelet invaderat källarvåningen i Trädgårdsg 13.

När AE gästade Hbg var det sommartid och teatern stängd. (Poppe hade ännu inte börjat spela på Fredriksdals sommartéater.) AE hade missat information om vår fina teater, byggd år 1877. Den blev nära 100 år innan den revs.

AE uppskattade den trevliga Hbg-dialekten med våra stora och små R-r-n. Likaså uppskattade AE att han inte mött några berusade personer - ja, tänk om man kunnat säga detta år 1979.

Man kan väl säga att de höga förhoppningar AE hade på Hbg som uppåtsträvande samhälle har infriats. Inom ett område har det mer än trettiofaldigt överträffats, då över 10 färjor för törstiga - och hungriga turare fram och tillbaka varje timme.

Med vänlig hälsning
Carl-Fredrik Follin

Ps. HD hade den 25 juli 1902 följande notis om "STRIX" Helsingborgsnummer

" I går hitkom det i vida kretsar med spänning emotsedda och - hvarför icke ? - fruktade Helsingborgsnumret av STRIX.

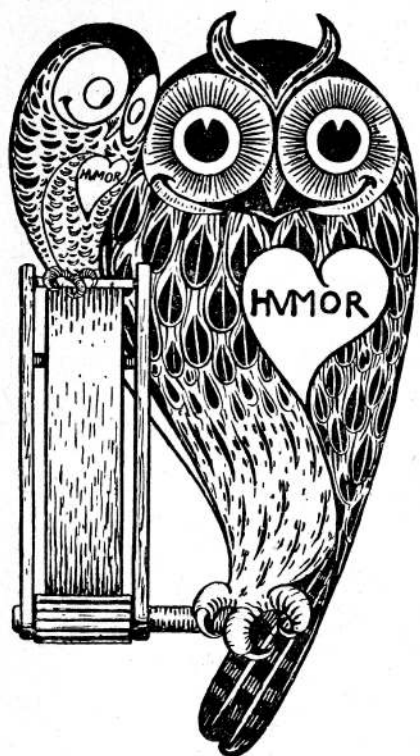
Boklådor och cigarrbutiker stormades och de stora extraupplagorna av tidningen slutsåldes i en blink.

Och Helsingborg drog en lättnadens suck. Den fruktade Strixredaktören visade sig vara som en mild och god tuktomästare, den där sparat riset åt dem, som är större syndare än vi.

Han vittnar, att han med glädje återser Helsingborg och profeterar, att dess kvinnor med det blånande Öresunds härligheter framför ögonen skola föda sköna och soldyrkande barn, hvilka skola fortsätta den rad af palatser staden äflar att visa sin vis à vis i lifvets geografiska fransäs, Helsingör.

Han fördjupar sig i häfderna och drar i målade linjer upp konturerna af stadens saga under gröttmänniskornas tämligen aflägsna dagar, då stadens dåvarande konsul Olsson sörplade vin och jäst mastodontmjölk, då dess dåvarande Trapp ristade sina anletsdrag till evärdeligt minne i hallarne, då dess Mollbergsdirektör bjöd sina vilda gäster att tillsammans med sig med tänderna sönderslita de ännu skälfvande köttbitarna af den nu längesedan utdöda gröttbjörnen - - - ."

Ds

STRIX

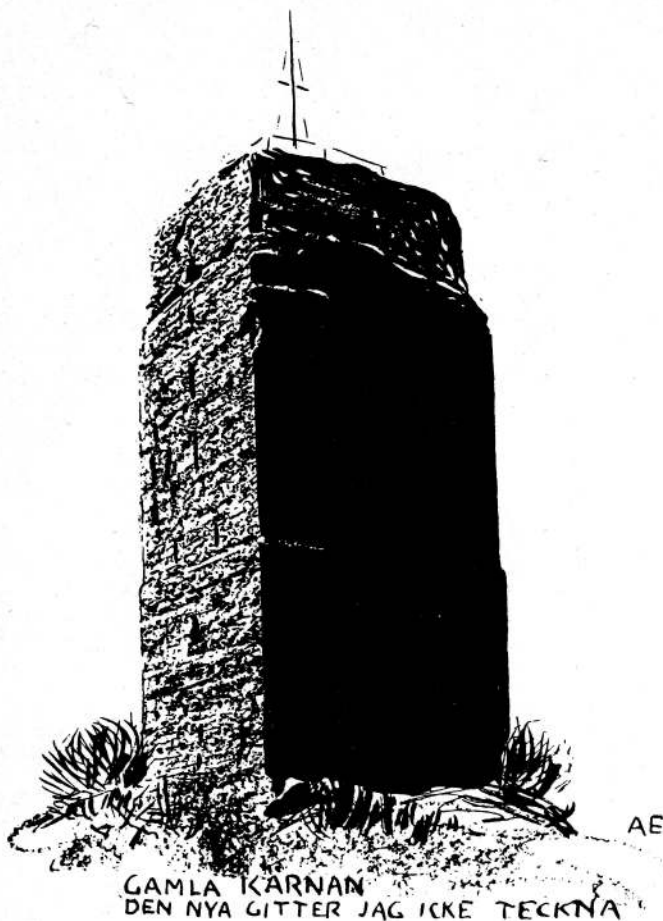
UTGIFVARE, ALBERT ENGSTRÖM

*Tål intet ondt i världen
men var glad åt allt godt.*

En Avansjögumma, som har flera mågar från hemsocknen, men äfven en från Högbo berättar:

— Vi skull frest på vi, å skaff oss ett bätter kärslag å tog måg från Högbo, men hä vart snär sämmer.

Helsingborg.

Jag har återsett dig, Helsingborg! Jag återsåg dig med glädje och du kan på det första ännu oskrifna bladet af din historia för detta sekel anteckna besöket af en af samtidens ädlaste andar.

Jag har med intresse följt din utveckling. Jag har sett efter i Brockhaus, att du 1892 räknade 21,026 invånare. Jag är öfvertygad, att du icke börjat malthusera, utan tvärtom med din sandstrand som föredöme lägga London bakom dig. Endast en sådan utveckling är sund.

Och med det blånande Öresunds härlighet framför ögonen skola dina kvinnor föda sköna och soldyrkande barn, hvilka skola fortsätta den rad af palatser du äfvas att visa din vis å vis i lifvets geografiska fransäs, Helsingör.

Ty sannerligen är det en fransäs. Stundom är du i Helsingör och Helsingör i dig. Det är den sanna mellanfolkliga froteringen, förmedlad af din ångfärja och af längtan å ena sidan efter punsch, å andra efter Gamle Carlsberg.

Sen i mig föreningen af dessa båda intressen plus några andra, som jag ej vill specificera.

Helsingborg! mins du hur hansestaterna och lübeckarne vid dig finga på tafs! Mins du hur Måns Bock endast följd af några drängar besegrade våra nuvarande vänner, danskarne, den 28/2 1710? Hvarför de nödvändigt skulle vara klädda i träskor vet jag ej, men sådant gör historien pikant och njutbar för skolungdomen.

Dock, jag vill ej fördjupa mig i häfderne. Jag skulle kunna följa din saga långt tillbaka i den grå forntiden, till stenålderns och grottmänniskornas tämligen aflägsna dagar, då din borgmästare skipade rätt med en bastlindad stenyxa och petade sina naglar med flintknif, då din dåvarande konsul Olsson sörplade vin af jäst mastodontmjölk, medan hans uroxhjordar drefvos i vall af striphåriga, nakna gentleman. Då din dåvarande Trapp ristade sina anletsdrag till evärdeligt minne i hållarne och din Mollbergsdirektör — ty Mollberg fanns — äfven på den tiden — bjöd sina vilda gäster att tillsammans med sig med tänderna sönderslita de ännu skälfvande köttbitarne af den nu längesedan utdöda grottbjörnen. Då din färja var en urholkad mahognystam och Helsingörs gator trampades af Megatherium, medan lättjefulla fisködlor solade sig på kjøkkenmöddingerna.

Eller under urcelltiden, då man väl ändå utan att vara oartig kan säga, att din utveckling låg i sin linda. Men jag föres för långt af min s. k. fantasi.

* * *

AYALA Sec:

Crème de la Crème!

JULES ROBIN COGNAC

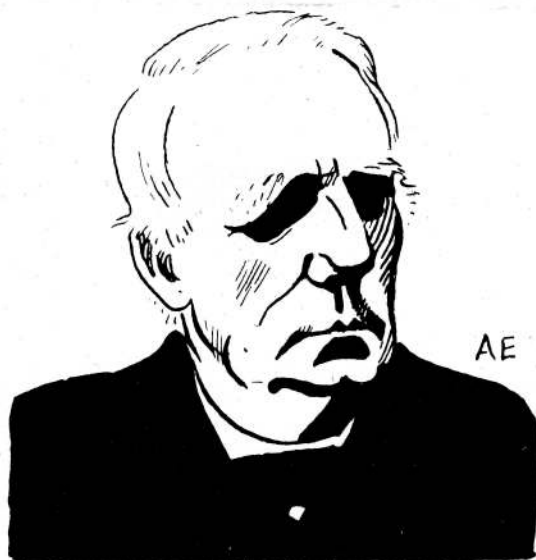
äfven originaltappning: etikett blå & silver * * *

Boddrängen Karlsson sysslar så ofta han får en ledig stund med att skriva värs i en för ändamålet afsedd bok. Tillfrågad af bokhållaren: — Å då inte svårt att kunna skriva värs, si så där?

KARLSSON: — Inte ä då nån konst å skriva värs, inte! Men bäst en håller på, så ska en ut mä den där förbannade dragkärran.

Hvarför dessa filosofiska aberrationer, gamle vän? frågar jag mig själf och nickar vänligt mot min bild i den spegel, som alltid står framför mig, då jag diktar. Jag måste ju skriva om Helsingborg, det nuvarande, sundspeglade, stenbocksprydda Helsingborg.

KONSUL OLSSON

Andra tider, andra seder. Trapp låter inbränna sitt konterfej i fönsterrutorna, Olsson dricker knappt vatten och borgmästaren går icke omkring i djurhudar med en yxa i näfven och slår i högen, utan är en examinerad man med civiliserade vanor och galonerad rock. Direktör Nilsson på Mollberg låter champagnen flöda och han själf och hans gäster sticka icke knifven i munnen utan äta med gaffel och kritisera vintemperaturer. Världen har synbarligen gått framåt.

Men sundet är sig kanske likt. Blått i solsken och hvitt i storm med speglade moln eller fräsande skum. Dock — om man tänker efter — äro nog också människorna sig lika.

DIREKTÖR SOMMELIUS

Hamnen är inte så illa, fast hamnpaviljongen inte har rättigheter, hvilket är ett oförläpigt fel. Hela staden skriar efter en ändring i detta förhållande. Utförseln är äfven god. Lera, järnmalm, tegel, säd, fisk och folk som vill fästa på Marienlyst. Införseln är naturligtvis mindre i dessa goda tider: kol, mineralier, gödningsämnen och folk som

STOMATOL ÄR DOCK BÄST!

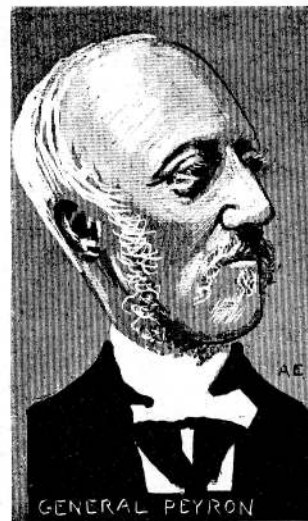
H. M. Konungens Hofleverantör.

LIFMEDIKUS
HAFSTRÖM

har fästat på Marienlyst, där man stundom fördröjer sig, något som statistiken tydligt visar, eller också förirrar sig till Köpenhamn. Har man väl kommit dit, är gärdet upp-gifvet, och kontinenten ligger som en enda lockande stor restaurant, på ringa afstånd från ekvatorn, där man vanli-gen slutar sittande grensle öfver densamma med en anjovis i ena handen och en flaska iskyldt palmvin i den andra. Hur ofta har icke mängen yngling ångrat en obetänksam utflykt till Marienlyst!

Helsingborg har två tidningar, en konsul Persson, en konsul Olsson, en major Peyron, en lifmedikus Hafström, en hoffotograf Dahlquist, som jag aldrig hört witzta, två hotell, af hvilket det ena är Mollberg, en Stenbocksstaty och ett djupt rotadt och oförgätligt minne af min därvaro. Vidare har den general Peyron, major Peyron, direktör Som-

GENERAL PEYRON

melius, lifmedikus Hafström, en kärna, två redaktörer och en borgmästare. Det uppräknade torde vara nog att gifva den kortsynte, mer eller mindre obildade läsaren en unge-färlig föreställning om stadens qualité. Den har ju en massa innevänare också. Den som kan hålla reda på alla dessa gratulerar jag, ty det är ett rännande på ga-torna som hindrar all närmare iakttagelse. Folk springer till och från färjan, gnor i butiker, åker i droska eller går och dillar för sig själf, alldeles som i andra städer. In-tressant är det i alla händelser att betrakta.

Något som gladdde mig mycket var, att jag i Helsing-borg under hela min vistelse där aldrig såg en enda be-rusad person. Huruvida detta beror på förmågan att tåla

MAJOR PEYRON
DEN STORE SAMLAREN AF
HELSINGBORGIANA

mycket eller på guldjurens välsignelse, lämnar jag osagdt. Jag såg visserligen ett par som voro rubbade, men dessa voro antagligen dekadenter från Lund eller umgängesvännar med riksdagsmannen och sedlighetsaposteln Viktor Larsson från den närbelägna staden Halmstad (?), hvilken nyligen hedrat mig med sitt intresse och sin skrifkunnighet.

Nåja — jag kommer nog till Halmstad också, om jag får ha hälsan. Kanske i riksdagen också.

Af tidningarne är den ena moderatliberal och den andra konservativ. Någon direkt anarki tycks ej florera i staden och det vore ju också synd att med bombkastning förstöra de gentila avenyerna. Jag försonade de båda konkurrentredaktörerna med hvarandra, så att man nu kan kalla dem moderatkonserverativa. Antagligen komma de att sammanslås till ett och utgifvas i Helsingör.

Dessa båda redaktörer visade mig Helsingborg och stadfäste den fördelaktiga åsikt jag sedan länge hyst om samhället genom att föra mig ut till Ramlösa, en s. k. hälsobrunn, där man drack järnhaltigt vatten. Jag tyckte, att allt var mycket hygieniskt och trefligt och naturskönt, ehuru järn i mera koncentrerad form icke håller missklär. Nubb till exempel är bestämdt lika bra, om man icke biter af den.

Allvarsamt sagdt är Ramlösa härligt, fast jag saknade mitt hemlands klippor och martallar. Det verkade på mig som vissa gamla landskap från romantikens dar. Jag skulle ha velat befolka parken med herrar i storm och frack med blanka knappar och damer med blyga ögon och ljusa klädningar med midjebandet under bröstet. Föröfrigt verkade det inte Sverige. Det påminte om någon bokskog, jag sett långt inne i Thüringen, med samma brunvåta bärgvägg och samma fuktiga och doftande skugga under träden.

Jag var också vid Sofiero. Jag kan säga nästan det samma om Sofiero som om Ramlösa. Det påminte om en park vid Kloster Andechs i Bayern, där den heliga Elisabeth

BORGMASTARE HOFF

UAM VAR Whisky

har bibehållit samma goda typ sedan 100 år

J. G. MONNET & Co

COGNAC

KONSUL PERSSON SOM MAGNUS STENBOCK

gjorde sina välgärningar. Här fanns ju ingen Elisabeth, men det fanns en Mollbergsdirektör, som med musserande mosel svalkade den ambulerande och de fasta redaktörernas strupar efter all sol och allt dam, som vägen dit hade bjudit på. Och det fanns ett Öresund, som inom kort plaskade mot det förgängliga af världens förnämste redaktör. Hans själ lögade sig också.

* * *

Helsingborg har, som jag redan insinuerat, en staty af Stenbock. Jag tycker, att den är bra, om jag också var ängslig, att de bakpå liggande kanonerna och lavetterna och kulorna skulle ramla ned och krossa den fredlige betraktaren. Staden har också en kärna, byggd som vattentorn. Där ser ni restaureringens förbannelse. Den gamla, pampiga Kärnan imponerade tusen gånger mera. Nu behöfver den åtminstone 500 år på sig för att göra något intryck, om den då ens finns kvar. Då har den kanske blifvit en belvedere med servering och glasverandor och kypare, som servera några ännu ouppfunna cocktails ur ännu oblåsta och vidrigt formade muggar.

Om Helsingborg har någon teater, hvilket jag icke vet, har det säkert också bönehus. De följas alltid åt eller kunna lätt ändras från det ena till det andra. Vill man se något af dramatik, bör man resa öfver till Helsingör, där samtidens mäst rättänkande och skönaste kvinnor sprattla på varieté. Sådant är åtminstone konst. All annan teater är mig vidrig, ty den förutsätter alldeles för mycken förstållning. Men där får man se allt som det verkliga är.

Detta har strängt taget intet att göra med Helsingborg, men kan jag göra teatern en tjänst, passar jag alltid på.

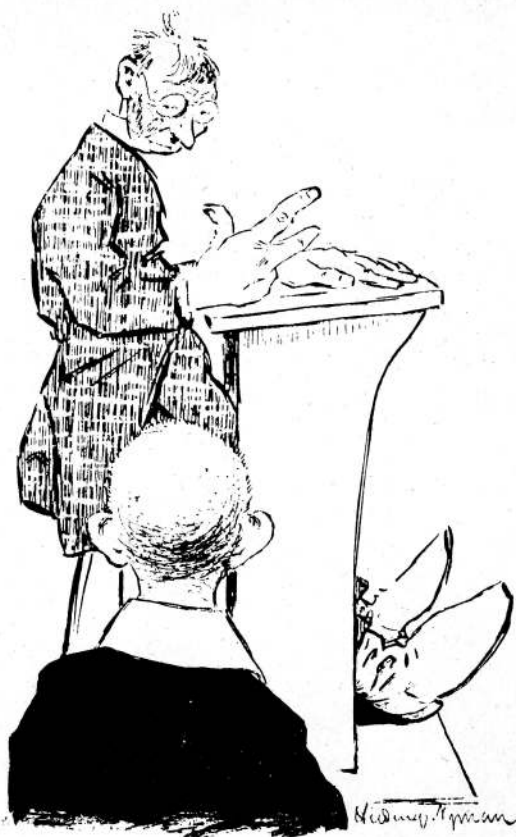
* * *

Helsingborgarne äro ett gemytligt folk med en ganska kontinental prägel. De uttala stora R på samma sätt som

lilla r, och däri ligger ju intet ondt, snarare ett bevis på konsekvens. De förstå att sprida trefnad omkring sig. Deras hoffotograf behöfver ej försköna dem, ty deras utseenden lämna intet öfrigt att önska. Jag har skaffat mig hosföljande prof på typiska Helsingborgarutseenden, och man inser genast att få städer kunna uppvisa en sådan samling verkligt regelbundna ansikten. Deras karaktär är oklanderlig, jag har varit i tillfälle att konstatera det. De äro med ett ord, utan att witzas, ett kärnfullt släkte, ytterst lämpligt att bilda en utpost mot sydväst. Om också vår nuvarande politik ej direkt behöfver dem som bälvärk i detta hänseende, kunna vi i alla händelser vara stolta öfver dem som ständiga förmedlare af samtrafiken mellan oss och vårt grannland och som uppehållare af gemytet staterna emellan. Framtidens politici skola visa, att jag haft rätt.

Mätte nu Helsingborg söka motsvara de förhoppningar jag ställer på det som uppåtsträfvande samhälle! Mätte färjan ständigt föra törstiga och hungrande resande fram och tillbaka, mätte hamnpaviljongen bli hvad vi hoppas af den och mätte Kärnans skugga aldrig förminskas!

Med vänlig hälsning
Albert Engström.

LÄRAREN: — Då man vet, att ljudet löper med en hastighet af 340 meter i sekunden, hur kan man då räkna ut på hvilket afstånd åskan går?

ELEVEN: — Man multiplicerar sekunderna med blixstens hastighet.

Rök! Tennis, cigarr à 15 öre. Tobaksfabriks-Aktiebolaget Brinck, Hafström & Co